

TA'LIM SIFATINING ZAMONAVIY BOSHQARUV STRATEGIYALARI VA ISTIQBOLLARI

Ostonova Xurshidabonu Gafurovna
A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat
milliy instituti Akademik faoliyatni
muvofiqlashtirish bo'limi bosh mutaxassisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ta'lim sifatini oshirishda zamonaviy boshqaruv strategiyalarining o'rni, ularning nazariy asoslari hamda amaliy ahamiyati tahlil qilingan. Ta'lim tizimini samarali boshqarish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, klaster yondashuvi asosida ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini ta'minlash masalalari yoritilgan. Shuningdek, strategik rejalashtirish, monitoring tizimi, xalqaro sifat standartlarini qo'llash va innovatsion boshqaruv mexanizmlarining istiqbollari ilmiy asosda ko'rib chiqilgan.

Maqolada ta'lim sifatini boshqarishda raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, "Big Data" texnologiyalari va inson kapitaliga yo'naltirilgan boshqaruv modeli asosiy omil sifatida qayd etilgan. Tadqiqot natijalari O'zbekiston ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va xalqaro standartlarga mos sifat boshqaruv tizimini shakllantirishda nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, boshqaruv strategiyasi, innovatsiya, raqamli transformatsiya, klaster tizimi, strategik rejalashtirish, xalqaro standartlar, istiqbol.

Аннотация

В данной статье проанализирована роль современных стратегий управления в повышении качества образования, их теоретические основы и практическое значение. Освещены вопросы эффективного управления образовательной системой, внедрения цифровых технологий, а также обеспечения интеграции образования, науки и производства на основе кластерного подхода. Кроме того, научно обоснованы перспективы стратегического планирования, системы мониторинга, применения международных стандартов качества и инновационных механизмов управления.



В статье отмечено, что цифровая трансформация, искусственный интеллект, технологии «Big Data» и модель управления, ориентированная на развитие человеческого капитала, являются ключевыми факторами в повышении качества образования. Результаты исследования имеют теоретическое и практическое значение для модернизации системы образования Узбекистана и формирования системы управления качеством, соответствующей международным стандартам.

Ключевые слова: качество образования, стратегия управления, инновация, цифровая трансформация, кластерная система, стратегическое планирование, международные стандарты, перспективы.

Abstract

This article analyzes the role of modern management strategies in improving the quality of education, their theoretical foundations, and practical significance. The paper highlights issues of effective management of the education system, the implementation of digital technologies, and the integration of education, science, and industry based on the cluster approach. In addition, the prospects for strategic planning, monitoring systems, the application of international quality standards, and innovative management mechanisms are scientifically substantiated.

The study emphasizes that digital transformation, artificial intelligence, Big Data technologies, and a management model focused on the development of human capital are key factors in enhancing the quality of education. The results of the research have both theoretical and practical significance for the modernization of Uzbekistan's education system and the formation of a quality management framework that meets international standards.

Keywords: quality of education, management strategy, innovation, digital transformation, cluster system, strategic planning, international standards, prospects.

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim sifati har qanday davlatning raqobatbardoshligini, inson kapitalining rivojlanish darajasini va iqtisodiy taraqqiyot sur'atlarini belgilovchi muhim omilga aylanmoqda. Zamonaviy jamiyatda ta'lim tizimi faqat bilim beruvchi institut sifatida emas, balki innovatsion rivojlanishni ta'minlovchi strategik resurs sifatida qaralmoqda. Shu sababli, ta'lim sifatini boshqarish jarayoni tizimli, ilmiy asoslangan va natijadorlikka yo'naltirilgan strategiyalar orqali amalga oshirilishi zarur.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda ta‘lim sohasini modernizatsiya qilish, raqamli transformatsiya jarayonlarini joriy etish, xalqaro tajriba asosida ta‘lim sifati monitoringini takomillashtirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Prezidentning “Ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da sifatli ta‘lim, uzluksiz kasbiy rivojlanish va innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Bu esa ta‘lim tizimining har bir bo‘g‘inida strategik boshqaruvning zamonaviy tamoyillarini shakllantirishni taqozo etadi.

Ta‘lim sifatini boshqarish deganda nafaqat o‘quv jarayonini nazorat qilish, balki ta‘lim muassasasining maqsad va vazifalarini strategik tarzda rejalashtirish, resurslardan oqilona foydalanish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda ta‘lim natijalarini baholash mexanizmlarini takomillashtirish tushuniladi. Shu jihatdan, ta‘lim sifatining zamonaviy boshqaruv strategiyalari – bu o‘quv jarayonini samarali tashkil etish, raqamli texnologiyalarni qo‘llash, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini ta‘minlash, shuningdek xalqaro sifat standartlariga mos boshqaruv tizimini shakllantirishga qaratilgan kompleks yondashuvdir.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, ta‘lim sifatini oshirish masalasi faqat pedagogik jihatdan emas, balki boshqaruv, iqtisodiy va innovatsion yondashuvlar asosida ko‘rib chiqilmoqda. Ta‘lim sohasida strategik fikrlashni rivojlantirish, ilg‘or menejment usullarini tatbiq etish, raqamli va klaster tizimlarini kengaytirish kelajakda ta‘limning sifat kafolatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ta‘lim sifatini boshqarishda zamonaviy yondashuvlarning mohiyati. Ta‘lim sifati — bu o‘quv jarayonining natijalari davlat ta‘lim standartlariga, xalqaro talablarga hamda jamiyat ehtiyojlariga qanchalik mos kelishini ifodalovchi ko‘rsatkichdir. Ta‘lim sifatini boshqarish jarayoni esa nafaqat ta‘lim natijalarini baholash, balki butun tizimning strategik rivojlanishini rejalashtirish, nazorat qilish va tahlil etishni o‘z ichiga oladi. Zamonaviy ta‘lim tizimida sifatni boshqarish quyidagi asosiy tamoyillarga tayanadi:

Natijadorlik va samaradorlik tamoyili – o‘quv jarayonining natijasini aniq ko‘rsatkichlar orqali baholash;

Innovatsion yondashuv – ilg‘or texnologiyalar, raqamli platformalar va kreativ metodlarni joriy etish;

Integratsiya va hamkorlik – ta‘lim muassasalari, ilmiy markazlar, ishlab chiqarish korxonalari va boshqaruv organlari o‘rtasida klaster asosida o‘zaro aloqalarni kuchaytirish;

Uzluksizlik va barqarorlik – ta’lim sifatini boshqarish tizimini doimiy tahlil va takomillashtirish orqali rivojlantirish.

Zamonaviy ta’lim tizimida sifatni boshqarishning asosiy tamoyillariga kengroq to‘xtalib o‘tadigan bo‘lsak, natijadorlik va samaradorlik tamoyili ta’lim jarayonining natijasini aniq o‘lchovlar va ko‘rsatkichlar orqali baholashni nazarda tutadi. Asosiy g‘oya — ta’lim tizimi faqat jarayon emas, balki natijaga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak.

Asosiy jihatlar: O‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini aniq indikatorlar asosida baholash; O‘quv dasturlarining samaradorligini monitoring va tahlil orqali aniqlash; Ta’lim sifati bo‘yicha ichki va tashqi baholash tizimlarini joriy etish; Natijalarga asoslanib resurslarni qayta taqsimlash va takomillashtirish choralarini belgilash.

Misolan, har bir fan yoki o‘quv yo‘nalishi uchun yakuniy o‘quv natijalari (learning outcomes) belgilanadi va ularni o‘lchash uchun testlar, amaliy topshiriqlar, portfoliolar va boshqa vositalar qo‘llaniladi.

Innovatsion yondashuv tamoyili. Bu tamoyil ta’lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalar, raqamli platformalar va kreativ metodlarni tatbiq etishni taqozo etadi. Asosiy maqsad — o‘qitish jarayonini yangicha, interaktiv va shaxsga yo‘naltirilgan shaklda tashkil etishdir.

Asosiy jihatlar: Raqamli ta’lim muhitini (LMS, e-learning, virtual laboratoriyalar) yaratish; Sun‘iy intellekt, AR/VR texnologiyalar, simulyatsiyalar orqali o‘quv jarayonini boyitish; O‘qituvchilarda pedagogik innovatsion madaniyatni shakllantirish; Kreativ fikrlash va ijodkorlikni rivojlantiruvchi metodlarni (case study, project-based learning, design thinking) joriy etish. Misol: Darslarda interaktiv onlayn platformalar (Kahoot, Google Classroom, Moodle) yoki virtual laboratoriyalar orqali amaliy mashg‘ulotlarni o‘tkazish.

Integratsiya va hamkorlik tamoyili. Bu tamoyil ta’lim tizimining turli bo‘g‘inlari o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlikni mustahkamlashga qaratilgan. Asosiy maqsad — ta’lim, ilm-fan va ishlab chiqarish o‘rtasida uzviy bog‘liqlikni ta’minlashdir.

Asosiy jihatlar: Oliy ta’lim muassasalari, maktablar, kollejlari, ilmiy markazlar va korxonalar o‘rtasida klaster tizimini shakllantirish; Dasturlar va loyihalarni birgalikda ishlab chiqish, o‘quv jarayonini amaliyot bilan bog‘lash; Xalqaro hamkorlikni kengaytirish, qo‘shma ta’lim dasturlari va tadqiqotlarni yo‘lga qo‘yish; Mehnat bozori

ehtiyojlariga mos o'quv dasturlarini yaratish. Misol: Universitetlar ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikda amaliyot bazalarini tashkil etib, talabalarni real loyihalarda ishtirok ettiradi.

Uzluksizlik va barqarorlik tamoyili. Bu tamoyil ta'lim sifatini doimiy tahlil, monitoring va takomillashtirish orqali rivojlantirishni ko'zda tutadi. Asosiy g'oya — ta'lim tizimi bir martalik natijaga emas, doimiy o'sish va sifatli rivojlanishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Asosiy jihatlar: Uzluksiz kasbiy rivojlanish (lifelong learning) tamoyiliga asoslangan ta'lim siyosati; Ichki sifat nazorati tizimini doimiy takomillashtirish; Ta'lim jarayonini feedback (aloqa) mexanizmlari orqali tahlil qilish; Innovatsion yutuqlarni uzluksiz tatbiq etish orqali barqaror sifatni saqlash. Misol: Ta'lim muassasalarida muntazam ravishda "sifat auditi" o'tkazilib, aniqlangan muammolar asosida yangi strategiyalar ishlab chiqiladi. Mazkur yondashuvlar ta'lim tizimining ichki va tashqi muhitini kompleks o'rganish, boshqaruvda analitik va prognostik usullarni qo'llash imkonini beradi. Bu esa ta'lim sifatining strategik kafolatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim sifatini oshirishda zamonaviy boshqaruv strategiyalariga kengroq to'xtalib o'tadigan bo'lsak, so'nggi yillarda ta'lim tizimini samarali boshqarish maqsadida bir qator zamonaviy strategiyalar joriy etilmoqda. Ularning eng muhimlari quyidagilardan iborat:

Strategik rejalashtirish tizimi-bu ta'lim muassasasi yoki tizimining uzoq muddatli maqsadlarini, ustuvor yo'nalishlarini va ularni amalga oshirish strategiyalarini aniqlash jarayonidir. Ya'ni, bu "qayerga boramiz va qanday yetamiz?" degan savollarga javob beradi. Asosiy maqsadi: Ta'lim muassasasining rivojlanish yo'nalishini belgilash, resurslardan oqilona foydalanish va sifatni barqaror oshirishni ta'minlash.

Strategik rejalashtirishning asosiy bosqichlari: Tahlil bosqichi (diagnostika). Tashqi va ichki muhitni tahlil qilish (SWOT – kuchli, zaif tomonlar, imkoniyatlar, tahdidlar). Ta'lim muassasasining hozirgi holatini, natijadorligini, resurslarini va raqobatbardoshligini baholash.

Missiya va viziyani belgilash. Muassasaning missiyasi – nima uchun mavjudligi (masalan: "zamonaviy bilim va innovatsiyalar asosida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash"). Vizyon – kelajakda erishiladigan holat (masalan: "mintaqadagi ilg'or innovatsion universitetga aylanish"). Strategik maqsadlar va vazifalarni belgilash. Ta'lim sifati, ilmiy faoliyat, raqamli transformatsiya, xalqaro hamkorlik, resurslar

samaradorligi va boshqalar bo'yicha yo'nalishlar aniqlanadi. Har bir maqsad uchun indikatorlar (o'lchovli natijalar) belgilanadi. Strategiyani amalga oshirish mexanizmini ishlab chiqish. Loyihalar, dasturlar, budjetlar, mas'ullar va muddatlar belgilanadi. Bunda klaster yondashuvi va hamkorlik tizimidan foydalaniladi. Monitoring va baholash tizimini joriy etish. Amalga oshirilgan ishlar muntazam nazorat qilinadi, natijalar tahlil qilinadi, zarurat tug'ilganda strategiya yangilanadi.

Strategik rejalashtirishning afzalliklari: Ta'lim muassasasida uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi; Resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi; Innovatsion rivojlanish yo'lini belgilaydi; Sifat menejmenti tizimini aniq yo'naltirishga yordam beradi; O'quvchi, ota-ona, ish beruvchi va davlat manfaatlarini uyg'unlashtiradi.

Monitoring tizimi-bu ta'lim tizimidagi jarayonlar, natijalar va sifat ko'rsatkichlarini doimiy kuzatish, tahlil qilish va baholash jarayonidir. U strategik rejalashtirishning "ko'zi va qulog'i" hisoblanadi. Asosiy maqsadi: Ta'limdagi o'zgarishlarni real vaqt rejimida kuzatish, strategik maqsadlarga erishish darajasini aniqlash va muammolarni o'z vaqtida bartaraf etish.

Monitoringning turlari: Ichki monitoring. Ta'lim muassasasi tomonidan amalga oshiriladi. O'qituvchilar, dasturlar, o'quvchilar yutuqlari, moddiy-texnik baza, raqamli infratuzilma va boshqalar tahlil qilinadi. Tashqi monitoring. Vazirliklar, akkreditatsiya agentliklari, mustaqil baholovchi tashkilotlar tomonidan o'tkaziladi. Maqsad – ta'lim sifati bo'yicha ob'ektiv baho berish. Joriy monitoring. Har kuni yoki oyda bir marta olib boriladigan tezkor nazorat shakli. Masalan: dars sifati, davomat, o'qitish texnologiyalari qo'llanilishi. Yakuniy monitoring. Ma'lum davr (semestr, yil, dastur) tugagach amalga oshiriladi. Maqsad – umumiy samaradorlikni baholash.

Monitoring tizimining asosiy bosqichlari: Ko'rsatkichlarni belgilash (indikatorlar) Masalan: o'quvchi bilim darajasi, bitiruvchilarning ish bilan ta'minlanish foizi, ilmiy maqolalar soni, xalqaro reyting o'rni. Ma'lumotlarni yig'ish. So'rovnomalar, elektron tizimlar, test natijalari, statistik hisobotlar orqali. Tahlil va baholash. Olingan ma'lumotlar asosida muammolar, ijobiy natijalar va imkoniyatlar aniqlanadi. Xulosa va qarorlar qabul qilish. Olingan natijalarga tayanib, strategik rejani qayta ko'rib chiqish yoki yangilash amalga oshiriladi.

Monitoring tizimining afzalliklari: Ta'lim sifatini real vaqt rejimida nazorat qilish imkonini beradi; Shaffoflik va hisobdorlikni kuchaytiradi; Qarorlarni dalillarga



asoslanib qabul qilish imkonini yaratadi; Strategik rejalashtirishni moslashtirish va takomillashtirishga yordam beradi.

Raqamli boshqaruv texnologiyalari. Raqamli ta'lim platformalari (Moodle, Google Classroom, LMS tizimlari va boshqalar) yordamida o'quv jarayoni shaffof, tezkor va natijador boshqaruvga ega bo'ladi. Sun'iy intellekt asosida yaratilgan baholash tizimlari esa o'quvchilar va o'qituvchilar faoliyatini obyektiv tahlil qilish imkonini beradi.

Klaster yondashuvi. Ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasiga asoslangan klaster tizimi ta'lim sifatini oshirishda eng samarali modellaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bunda ta'lim muassasalari, korxonalar va ilmiy markazlar o'zaro hamkorlikda kadrlar tayyorlash, amaliyot bazasini kengaytirish hamda ilmiy loyihalarni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xalqaro sifat standartlarini joriy etish. Bugungi kunda ko'plab ta'lim muassasalari ISO 21001:2018 standarti asosida boshqaruv tizimini yo'lga qo'ymoqda. Ushbu standart ta'lim tashkilotlari uchun menejment, tahlil, ichki audit va sifat kafolatini ta'minlashda aniq ko'rsatmalar beradi.

Ta'lim sifatini boshqarish istiqbollari. Kelgusida ta'lim sifatini boshqarish quyidagi ustuvor yo'nalishlarda rivojlanishi kutilmoqda: Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) asosida boshqaruv — ta'lim jarayonini avtomatlashtirish, o'quvchilarning individual rivojlanishini prognozlash va samaradorlikni oshirish;

Raqamli ekotizimga o'tish — yagona ta'lim axborot bazasini yaratish, onlayn ta'limni davlat darajasida integratsiya qilish;

Xalqaro akkreditatsiya va reyting tizimlari — O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarini xalqaro sifat mezonlari asosida baholash va raqobatbardoshlikni ta'minlash;

Inson kapitaliga yo'naltirilgan boshqaruv modeli — o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi, motivatsiyasi va ijodiy faolligini oshirish;

Innovatsion hamkorlik tarmoqlari — mintaqaviy ta'lim klasterlarini rivojlantirish va ular orqali ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash.

Bu yo'nalishlarning barchasi ta'lim sifatini boshqarishning yangi bosqichini shakllantiradi va mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Xulosa

Ta'lim sifatini boshqarish — bu zamonaviy strategik fikrlash, innovatsion yondashuv va tizimli tahlilni talab etuvchi murakkab jarayondir. Raqamli



texnologiyalar, klaster tizimi va xalqaro standartlarga asoslangan boshqaruv mexanizmlarini tatbiq etish orqali ta'lim jarayonining samaradorligi oshadi, natijada jamiyatning raqobatbardosh kadrlar bilan ta'minlanish darajasi yuqorilaydi. Shunday ekan, ta'lim sifatini boshqarishning zamonaviy strategiyalarini amaliyotga joriy etish O'zbekiston ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlaydigan asosiy omillardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmoni. — Toshkent, 2019.
2. Mamatqulov, S. Innovatsion ta'lim texnologiyalari va boshqaruv tizimi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. — Paris: UNESCO Publishing, 2017.
4. Rasulov, N. Ta'lim sifatini boshqarishda innovatsion yondashuvlar. — "Pedagogik innovatsiyalar" jurnali, №2, 2022.
5. ISO 21001:2018. Educational Organizations — Management Systems for Educational Organizations — Requirements with Guidance for Use.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Raqamli ta'lim platformalarini joriy etish to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2023.